

Medalles i targetes postals: el record dins el record

ROSSEND CASANOVA*

Escriure sobre les targetes postals antigues és, avui, endinsar-se en el món postal de la intimitat descoberta i d'imatges del passat. De la intimitat descoberta perquè, pel seu propi format, la targeta postal ensenya impúdicament el que hi té escrit; i d'imatges del passat perquè la gran majoria inclouen còpies fotogràfiques de llocs, persones, objectes o fets que, tot sovint, formen part d'un passat que ha desaparegut, ha canviat o s'ha modificat. Per això, des de la seva mateixa aparició, les targetes postals han estat motiu de col·leccionisme, afició que les ha preservat de desaparèixer a causa del material fràgil de que estan fetes, del seu petit format i de la curta vida que hom els atribueix.

El fet és que si actualment encara es col·leccionen com a objecte (sobretot les més antigues), és perquè contenen molta informació: són imatge del que existí, missatge del que s'escrigué, disseny del que estava de moda i record del que passà. A més, les usades inclouen el segell i el mata-segells de la localitat des d'on s'enviaren, amb data inclosa. En definitiva, les targetes postals són avui part de la memòria col·lectiva i un testimoni que pot ajudar a entendre part de la nostra història.

Les targetes postals amb imatges, és a dir, il·lustrades, varen aparèixer a finals del segle XIX i un dels objectes artístics que reproduïren foren les medalles. Atesa la gran profusió de targetes postals se'ns fa difícil saber quina va ser la primera medalla reproduïda, qui i quan l'edità, i amb quina finalitat, però el fet és que en coneixem des d'aleshores i fins a l'actualitat.

Les medalles més importants o significatives, pel fet de ser objectes preuats i exclusius, foren les primeres que s'incorporaren al món viatger de les targetes postals, però no varen ser les úniques. Ràpidament es reproduïren les que formaven part de les col·leccions de museus, les que s'editaven com a reconeixement

* Doctor en Història de l'Art. Conservador del Museu de les Arts Decoratives de Barcelona.

ment social, les referides a premis expositius o esportius i les que recompensaven la participació en conflictes bèl·lics. Aleshores, les medalles reproduïdes eren majoritàriament les del seu temps. Posteriorment, amb el pas dels anys i després de la pròpia davallada de les medalles, les targetes postals les han passat a reproduir com a record del que varen ser.

ORIGEN DE LES TARGETES POSTALS

La intenció primera d'una targeta postal és donar un doble missatge: un de visual a l'anvers i un d'escrit al revers. Qui l'envia desitja transmetre allò que veu i escull la imatge que millor descriu el que té al seu davant o que li evoca una sensació o un record viscut; per això, les targetes postals són reproduccions fidels del tema que fotografien.

Foto 1. La medalla anglesa *Maria, reina dels escocesos* (anvers), de cap al 1580 i amb disseny de Jacopo Primavera, i la placa *Elisabet i la desfeta de l'Armada Invencible*, edició del British Museum amb imatges d'Oxford University Press, Londres, circa 1900. Monocroma, 9 x 14 cm.

Foto 2. Anvers i revers de la medalla de la consagració de Carles X el 1825, disseny de Jacques Édouard Gatteaux i Jean Jacques Barre. Edició de la Société des Amis du Vieux Reims. Clixé de Massiot i fototípia de J. Bienaimé, Reims, 1926. Monocroma, 13,7 x 9 cm.

Els orígens de les targetes postals són ben llunyans i es remunten a mitjan segle XIX, gràcies a l'impuls de l'austriac Emmanuel Hermann (1839-1920), professor d'economia política a l'Acadèmia Militar de Viena Neustadt. El 28 de gener de 1869, Hermann publicà un article al diari vespertí *Neue Frei Press* titulat «Respecte a un nou mitjà de correspondència» en el qual suggeria l'ús postal de cartes obertes. La seva proposta va agradar tant a les autoritats que el primer d'octubre entrà en vigor, assolint un èxit tan aclaparador que només en els tres mesos següents es varen vendre prop de tres milions de targetes postals a l'Imperi austrohongarès, tot sobrepassant el primer any els deu milions d'unitats. Però l'admiració d'uns comportà el rebuig d'altres. I així, les targetes postals varen tenir ràpidament tant admiradors com detractors. Els primers eren els ciutadans més desfavorits, que aplaudien la iniciativa perquè els era un mitjà de comunicació barat; mentre que els segons pertanyien a la classe benestant, contraria a la seva indiscreció, atès que qualsevol persona, des del carter fins al servei, podia llegir el que hi havia escrit. En qualsevol cas, la targeta postal va satisfer un tercer grup, els militars (que sí que tenien poder de decisió), que van veure en aquest sistema de cartes obertes un control ràpid i eficaç de la censura en un període continuat de guerres i conflictes.

Tot i que les primeres targetes postals no eren il·lustrades, ben aviat incorporaren dibuixos i imatges fotogràfiques. Primer s'emprà la fototípia, un sistema d'impressions monocromes (a una sola tinta) amb el qual es reproduïen imatges

Foto 3. Anvers de la medalla dedicada al centenari del naixement del kàiser Guillem el Gran, modelada per Walter Schott. Edició de J. Miesler, Berlín, 1898. Acolorida, 14 x 9 cm.

Foto 4. Plaqueta *Za Bohatou Zen* (La collita abundant) de l'escultor Stanislav Sucharda i dedicada a Praga. Edició de Koci, Praga, circa 1900. Monocroma, 9 x 14 cm.

amb un únic color, com el negre (el més corrent), el blau o el verd, entre d'altres. A la part superior o a la inferior s'hi afegia el peu de fotografia, sovint amb el nom de l'editor, el tema tractat i el número de sèrie; informació que era impresa amb tipografia. Per aconseguir targetes postals en color, s'empraren fototípies amb tricromia i, més endavant, cromolitografies. Les imatges eren preses fotogràficament en negatius de vidre de 10 x 15 cm, que posteriorment eren traspassades sobre negatius de cel·lulosa per tal de poder fer-hi retocs i després produir-ne la targeta de format semblant, a 9 x 14 cm.

Com s'ha dit, les targetes postals solien reproduir fotografies, generalment imatges pròpies del lloc on es comercialitzaven. A la majoria de les ciutats, el tema més recurrent era el paisatge urbà, principalment vistes de carrers, parcs, espais singulars i edificis emblemàtics, com ara esglésies, palaus, museus i immobles institucionals. Pel que fa al món de la numismàtica, s'editaren força targetes postals sobre els edificis que editen i custodien monedes i medalles. Un dels casos més recurrents és el de la Monnaie de París. Institucions com aquesta solien ser les impulsores de targetes postals dedicades a monedes i medalles (les seves), així com als seus tallers d'edició i tot allò que envoltava la fabricació de les peces. De la mateixa manera, aquest tipus d'institucions o d'altres, com ara museus, fundacions i altres organismes, realitzaren targetes postals sobre els seus concursos, exposicions o fires en els quals la medalla també trobà el seu espai.

Foto 06. Anversos amb els perfils dels reis belgues en ocasió del 75è aniversari de la independència de Bèlgica. Edició i impressió de Marcovici, Brussel·les, 1905. Gofrada i acolorida, 14,5 x 9 cm.

Foto 6. Anvers i revers de la medalla de l'Exposició del Centenari de Nuremberg executada per la firma Eduard Scherm. Edició publicitària de Scherm, Nuremberg, 1906. Monocroma, 14 x 9,5 cm.

EL RECORD DINS EL RECORD

Si la medalla és una peça que s'edita com a premi, testimoni o record, la targeta postal també té part d'aquestes intencions: serveix per a testimoniar i recordar que hem estat en un lloc concret o que hem vist un objecte determinat. La suma dels dos elements, la targeta postal i la medalla, és en certa manera el record dins el record, perquè la medalla en ella mateixa recorda una persona, un objecte, un lloc o un fet i la targeta postal fa el mateix. A més, ambdues tenen dues cares en un mateix suport, i si pensem que una és dins de l'altra, trobem reafirmada aquesta duplicitat de continguts malgrat que la intenció de l'una i de l'altra puguin ser diferents.

L'època de major producció de targetes postals s'esdevingué a cavall dels segles XIX i XX, en consonància amb el període de màxima esplendor d'aquest producte. Els països fabricants varen ser, majoritàriament, europeus (excepte el cas dels EUA), i el nombre de targetes postals que reproduïren medalles anà en correspondència amb la producció d'aquestes últimes, del seu valor o interès artístic i social i del desenvolupament cultural del propi país.

De les moltes targetes postals que inclouen al seu anvers una o diverses medalles, hem localitzat majoritàriament les referides a societats culturals (musicals,

Foto 7. La plaqueta *Diploma d'Onore* i la *Medaglia d'Oro* realitzades en ocasió de l'Exposició Internacional de Milà. Edició de la casa tipogràfica i litogràfica V. Masciullo, Lecce, 1907. A dues tintes, 14 x 9 cm.

Foto 8. Tres anversos de medalles del Kennel Club Italià de Milà. Edició del Kennel Club i impresa per l'Stablezimiento Sella, Milà, 1910. A dues tintes, 14 x 9 cm.

Foto 9. Anvers i revers de la medalla de l'Exposició Postal Alemanya executada per l'escultor Hans Lindl. Edició publicitària de la Deutsche Post, Munic, 1924. Monocroma, 14 x 9 cm.

artístiques, etc.), a l'erecció de monuments, a congressos de tota mena, a societats numismàtiques, a institucions culturals (museus, fundacions, etc.), a exposicions, certàmens, fires i mostres, a fets històrics o a la publicitat, és a dir, utilitzant la targeta postal com a suport per a promocionar (i vendre) les mateixes medalles que reproduïen.

Entre les targetes postals localitzades també hi ha diversos elements que solen repetir-se. En força casos, les medalles presenten l'anvers i el revers, malgrat que també, a causa del disseny compositiu de la targeta postal o del tema de la medalla, n'hi ha que només en reproduïen l'anvers. També és freqüent trobar la medalla a la seva proporció, tot i que hi ha casos en què les dimensions queden subordinades al disseny de la targeta postal. També es pot trobar la medalla gofrada, és a dir, amb el relleu imprès. Això s'aconseguia estampant primer el motiu amb motlles calents i després situant-hi el color a sobre. Sovint també s'intentava reproduir el color del metall, ja fos amb una degradació de grisos o amb tinta daurada, platejada o bronzejada. Normalment, les medalles es presentaven frontalment, i són pocs els casos en que les hem trobat de costat o escorç, deixant-ne veure el gruix i el relleu. Finalment, cal fer notar que es reproduïren indistintament medalles i plaquetes, i que malgrat que hi ha exemples basats en dibuixos o gravats, la majoria de les reproduccions són còpies fotogràfiques.

Tot i la variada producció feta durant les primeres dècades del segle xx, el consum de targetes postals declinà a partir de la Segona Guerra Mundial, situa-

ció que s'accentuà, a casa nostra, amb l'esclat de la Guerra Civil espanyola, i s'agreujà amb la dictadura posterior que prohibí viatges i relacions amb l'estranger.

Malgrat que el món de les targetes postals continuà actiu després dels anys quaranta i va viure una època daurada amb el *boom* turístic dels anys vuitanta i noranta, la irrupció d'Internet com a vehicle de comunicació de persones arreu del món li provocà una important davallada. Imatges i textos electrònics han guanyat la partida al correu postal i serveixen per a un present que viatja més ràpid i comunica a l'instant. Les targetes postals, com dèiem al començament, són cada vegada més objectes per al col·leccionisme. N'adjuntem una selecció com a testimoni i record de l'èxit de què gaudiren ara fa més de cent anys, difonent medalles i plaquetes en un món postal universal.